

ВПЛИВ ІНОКУЛЯЦІЇ СОЇ БІОЛОГІЧНИМИ ПРЕПАРАТАМИ НА РОЗВИТОК ГРИБНИХ ХВОРОБ

*І.І. Кошевський, доктор біологічних наук
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
С.І. Ляска, аспірант**

ННЦ Інститут землеробства НААН України

Визначено вплив інокуляції насіння сої сорту Юг-30 біологічними препаратами на розвиток грибних хвороб (септоріоз, аскохітоз та пероноспороз). Показано високу фунгіцидну ефективність використання препаратів Мікосана -Н, Триходерміну та Ековіталу.

Соя, хвороби, септоріоз, аскохітоз, пероноспороз, біопрепарати, розвиток хвороби, біологічна ефективність, урожайність.

Соя була і залишається однією з основних стратегічних продовольчих та кормових культур на планеті. За обсягами виробництва вона займає четверте місце в світі після кукурудзи, пшениці та рису.

Світова площа посіву сої в 2011р. досягла 102 млн га, а валовий збір зерна становив 259 млн т.В Україні спостерігається позитивна динаміка у вирощуванні сої. Якщо у 2003 р. вона вирощувалася на площі 189,6 тис. га, то в 2013 р. площа її посівів була 1414,0 тис. га. Потенційна урожайність, занесених у реєстр сортів сої, становить 2,0 – 2,5 т/га. [3]. Однією з причин недобору урожаїв сої є хвороби, які істотно знижують його кількість і якість. За даними ряду вчених [2,3] найбільш шкочинними хворобами сої є: септоріоз, аскохітоз та пероноспороз. Значні зміни погодно-кліматичних умов в останні роки вплинули на структуру фітопатогенного комплексу сої, спричинили появу нових хвороб, які раніше не зустрічалися в зоні Лісостепу України, або мали незначний розвиток. Тому, досить ефективним заходом в обмеженні розвитку хвороб сої є пошук нових дієвих препаратів захисту рослин, особливо біологічних. Нині вони залишаються ефективними за своєю знезаражувальною дією у сільському господарстві [2,4].

Щорічно на ринок пестицидів та агрохімікатів України виходить все більше біологічних препаратів, які захищають посівний матеріал сої від хвороб та проявляють ефективну фунгіцидну дію за передпосівної інокуляції насіння.

Мета досліджень – визначення впливу біологічних препаратів на розвиток хвороб сої та її продуктивність.

Матеріали та методика досліджень. З метою обмеження розвитку хвороб сої нами було проведено передпосівну інокуляцію насіння бактеріальним препаратом Ековітал сумісно з біофунгіцидами Мікосан- Н та Триходермін. Дослідження проводили у 2012-2013 рр. у тимчасових польових дослідках відділу захисту рослин від шкідників і хвороб ННЦ «Інститут землеробства НААН» на ґрунтах дерново-підзолистих супесчаних ґрунтах із вмістом гумусу 0,85%. Дію

* Науковий керівник –доктор біологічних наук, професор І.І. Кошевський

біологічних препаратів вивчали на сорті сої Юг-30. Норма висіву становила 600 тис. схожих насінин на гектар. Розмір облікової ділянки – 12,6 м². Повторність досліду – чотириразова. Облік ураження рослин хворобами проводили за загальноприйнятими методиками [1] у фазах цвітіння та утворення бобів сої.

Результати досліджень. Аналіз експериментальних даних за 2012 р. щодо впливу біологічних препаратів на розповсюдження септоріозу сої показав, що його розвиток у фазу цвітіння склав 9,3–14,3 %, проти 26,7 % у контролі, у фазу утворення бобів відповідно– 4,8–12,0 %, проти 16,8 % (табл.1).

1.Вплив біологічних препаратів на розвиток септоріозу сої (ДП ДГ “Чабани”, сорт – Юг-30, фаза утворення бобів, 2012-2013 рр.)

Варіант досліду	Фаза утворення бобів					
	2012 р.			2013 р.		
	Уражено рослин, %	Розвиток хвороби, %	Технічна ефективність, %	Уражено рослин, %	Розвиток хвороби, %	Технічна ефективність, %
Контроль (без обробки)	64,0	16,8	-	30,1	7,7	-
Ековітал, р.(100 мл/га.н. нас.) *	56,0	12,0	28,6	22,7	5,3	31,2
Вітавакс 200ФФ, в.с.к. (3 л/т)	52,0	10,8	23,8	16,0	4,0	48,1
Вітавакс 200ФФ, в.с.к. (3 л/т)*	44,0	9,0	28,6	14,8	3,7	51,9
Мікосан Н, в.р.к. (6 л/т)	32,0	7,2	57,1	13,3	3,2	58,4
Мікосан Н, в.р.к. (6 л/т)*	24,0	4,8	71,4	17,3	4,0	48,1
Триходермін, п. (4 л/т)	28,0	7,2	57,1	22,7	5,6	27,3
Триходермін, п. (4 л/т) *	25,0	6,4	62,0	21,2	4,5	41,5
НІР05	1,2	2,8	-	2,0	1,7	-

* Насіння оброблене в день посіву мікробіологічним препаратом Ековіталом (100 мл/га. н. нас.)

У всіх варіантах досліду, де використовували біологічні препарати, розвиток септоріозу був нижчий, ніж у контролі. Кращі результати отримані у варіантах, де біологічні препарати застосовували разом з бактеріальним препаратом Ековітал. Кількість уражених рослин септоріозом порівняно з контролем була меншою на 32,6–66,0 % (фаза цвітіння) і на 24,0–40,0 % (фаза утворення бобів). Біопрепарати Мікосан–Н та Триходермін у поєднанні з азотфіксуючим препаратом Ековітал були кращими в обмеженні поширення хвороби на 33,3–46,7 %, за розвитку– 6,7–9,3 % відповідно,

У 2013 р. високу знезаражувальну дію проти септоріозу сої виявили препарати Мікосан -Н та Вітавакс 200ФФ у поєднанні з Ековіталом та Мікосан без застосування Ековіталу. Їх використання сприяло суттєвому зниженню розвитку хвороби. Так, на ділянках, де застосовували ці препарати, розвиток хвороби у фазу цвітіння сої знизився у 1,9–2,3 раза, а у фазу утворення бобів -у 1,9–2,4 раза.

Обробка насіння біологічними препаратами знижувала розвиток аскохітозу сої (табл. 2). У 2012 р. у всіх варіантах, де використовували біологічні препарати розвиток аскохітозу був значно нижчий, ніж у контролі. Кращими препаратами проти аскохітозу сої були біопрепарати Мікосан–Н та Триходермін

у поєднанні з азотфіксуючим препаратом Ековітал. Кількість уражених рослин порівняно з контролем була менша на 80 % (фаза цвітіння) і на 36 та 24 % відповідно у фазу утворення бобів сої, розвиток хвороби був нижчим відповідно на 14,1 та 13,6 % за використання Мікосану Н та 16,0 і 11,2% за використання Триходерміну.

2. Вплив біологічних препаратів на розвиток аскохітозу сої (ДП ДГ “Чабани”, сорт – Юг-30; 2012-2013 рр.)

Варіант досліджу	Фаза утворення бобів					
	2012 р.			2013 р.		
	Уражено рослин, %	Розвиток хвороби, %	Технічна ефективність, %	Уражено рослин, %	Розвиток хвороби, %	Технічна ефективність, %
Контроль (без обробки)	80,0	24,0	-	12,0	2,9	-
Ековітал, р. (100 мл/га.н. нас.)	60,0	15,2	36,7	10,1	2,8	3,4
Вітавакс 200ФФ, в.с.к. (3 л/т)	52,0	13,2	45,0	4,0	0,8	72,4
Вітавакс 200ФФ, в.с.к. (3 л/т)*	48,0	12,8	46,7	8,0	2,1	27,6
Мікосан Н, в.р.к. (6 л/т)	60,0	13,6	43,3	4,0	1,1	62,1
Мікосан Н, в.р.к. (6 л/т)*	44,0	10,4	56,7	6,6	1,6	44,8
Триходермін, п. (4 л/т)	60,0	14,4	40,0	8,0	2,2	24,1
Триходермін, п. (4 л/т) *	56,0	12,8	46,7	9,3	1,9	34,5
НІР05	1,9	4,0	-	0,9	0,02	-

*Насіння оброблене в день посіву мікробіологічним препаратом Ековіталом (100 мл/га. н. нас.)

У 2013 р. було найменше поширення та ураження сої аскохітозом. У контрольному варіанті у період вегетації ураження рослин становило 2,9–12,0 %. Застосування препаратів Мікосан –Н та Вітавакс 200ФФ у поєднанні з Ековіталом та використання Вітаваксу 200ФФ без Ековіталу сприяло зниженню поширення хвороби в 2,5–7,8 раза (фаза цвітіння) та у 1,8–3,0 рази у фазу утворення бобів. Ступінь розвитку хвороби, де використовувалися вказані препарати становив 0,3–1,3 % у фазу цвітіння сої та 0,8–1,4 % у фазу утворення бобів.

Аналіз результатів розповсюдженості пероноспорозу сої у 2012–2013рр. показав, що перші ознаки хвороби проявилися у фазу утворення бобів, за розвитку хвороби у контролі 16,0 % (табл.3).

3. Ефективність біологічних препаратів в захисті сої від пероноспорозу (ДП ДГ “Чабани”, сорт Юг-30; 2012-2013 рр.)

Варіант досліджу	Фаза утворення бобів					
	2012 р.			2013 р.		
	> 0,5	0,5	0,3	> 0,5	0,5	0,3
Контроль (без обробки)	72,0	16,0	-	6,7	1,3	-
Ековітал, р. (100 мл/га. н. нас.)	48,0	9,6	40,0	2,6	0,5	61,5
Вітавакс 200ФФ, в.с.к. (3 л/т)	36,0	8,0	50,0	1,3	0,3	76,9
Вітавакс 200ФФ, в.с.к. (3 л/т)*	32,0	6,4	60,0	2,6	0,6	53,8
Мікосан Н, в.р.к. (6 л/т)	16,0	3,2	80,0	2,7	0,5	61,5
Мікосан Н, в.р.к. (6 л/т)*	14,5	3,0	80,0	0	0	100

Триходермін, п. (4 л/т)	32,0	6,4	60,0	4,0	0,8	38,5
Триходермін, п. (4 л/т) *	20,0	4,0	75,0	2,8	0,6	53,8
НІР05	1,3	2,1	-	2,5	0,1	-

*Насіння оброблене в день посіву мікробіологічним препаратом Ековіталом (100 мл/га. н. нас.)

Відмічено кращу фунгіцидну дію біопрепаратів Мікосану-Н та Триходерміну в поєднанні з азотфіксуючим препаратом Ековітал. На цих варіантах поширеність хвороби становила 14,5 і 20,0 %, за розвитку – 3,0 і 4,0 % відповідно. Заслуговує на увагу варіант, де Мікосан-Н застосовували без використання Ековіталу. Розвиток пероноспорозу тут становив 3,2 %, проти 16,0 % у контролі.

Відмічено фунгіцидну дію біопрепаратів проти корневих гнилей. У варіантах, де застосовували Мікосан -Н у поєднанні з Ековіталом, у 2012–2013рр. ураження рослин було на рівні 16,7 %. Там, де використовували інші біопрепарати відмічалось зниження поширеності корневих гнилей на 18,3-41,7 %, проти 56,7-75,5% у контролі. Обробка насіння препаратом Триходерміном сприяло зниженню цього показника у 1,5-1,8 раза. У варіанті, де застосовувався хімічний еталон Вітавакс 200ФФ, поширення хвороби знизилось в 1,9 раза.

Застосування біологічних препаратів та азотфіксуючих бактерій позитивно впливало на продуктивність сої (табл.4). Найкращі показники маси 1000 зерен та урожайності були отримані у варіантах, де насіння обробляли Вітаваксом (138,1 г. і 2,3 т/га), Мікосаном -Н (139,7 г. і 2,25 т/га) та Триходерміном (138,3 г. і 2,24 т/га) в поєднанні з азотфіксуючим препаратом Ековітал.

4. Вплив біологічних препаратів на продуктивність рослин сої (ДП ДГ “Чабани”, сорт – Юг-30; 2012-2013 рр.)

Варіант досліджу	Маса 1000 зерен, г		Урожайність, т/га	
	2012р.	2013р.	2012р.	2013р.
Контроль (без обробки)	87,34	136,87	1,30	1,73
Ековітал, р. (100 мл/га.н. нас.)	87,54	138,31	1,45	1,75
Вітавакс 200ФФ, в.с.к. (3 л/т)	89,30	141,30	1,50	2,22
Вітавакс 200ФФ, в.с.к.(3 л/т)*	90,20	138,13	1,54	2,30
Мікосан Н, в.р.к. (6 л/т)	95,92	138,64	1,60	2,14
Мікосан Н, в.р.к. (6 л/т)*	99,62	139,65	1,67	2,25
Триходермін, п. (4 л/т)	99,62	139,36	1,60	2,24
Триходермін, п. (4 л/т) *	101,1	138,26	1,68	2,24
НІР05	0,02	0,07	0,04	0,2

* Насіння, оброблене в день посіву мікробіологічним препаратом Ековіталом (100 мл/ га. н. нас.)

Висновки

Застосування біологічних протруйників Мікосану-Н та Триходерміну в поєднанні з азотфіксуючим препаратом Ековітал при обробці насіння сої дозволяє зменшити розвиток септоріозу у 1,9 – 2,4 раза, аскохітозу – на 13,6 – 36 %, пероноспорозу – на 13,0 – 57,5 %., підвищити масу 1000 зерен сої на 1,39 – 2,78 г, урожайність – на 0,51 – 0,52 т/га.

Список літератури

1. Гунина А.М. Методические указания по распознаванию и учету болезней сои /А. М. Гунина, А. М. Михайленко // Наука – сельскому хозяйству: Сб. с.-х. информ. Науч. учрежд. Дальнего Востока. – Хабаровск, 1967. – С. 14-18.
2. Довідник із пестицидів / М.П. Секун, В.М. Жеребко, О.М. Лапа та ін] – К.: Колообіг, 2007. – 359 с.
3. Коляда В.М. Джерела стабілізації та підвищення врожайності сої в Україні /В. М. Коляда // Агронам. – 2011. – №1 (31). – С. 144-149.
4. Наумов Н.А. Методы микологических и фитопатологических исследований / Н. А. Наумов. – Л.:Сельхозгиз, 1937. – 180 с.

Изучено влияние инокуляции семян сои сорта Юг-30 биологическими препаратами на развитие грибных болезней (септориоз, аскохитоз и пероноспороз). Показана высокая фунгицидная эффективность использования препаратов Микосан-Н, Триходермин и Эковитал.

Соя, болезни, септориоз, аскохитоз, пероноспороз, биопрепараты, развитие болезни, биологическая эффективность, урожайность.

The effect of inoculation of soybean seeds varieties South-30 biological agents on the development of fungal diseases (Septoria, Anthracnose and Downy mildew). Demonstrate the high efficiency of fungicidal agents Mikosan H, Trihodermin and Ekovital.

Soybean, disease, Septoria, Anthracnose, Downy mildew, biofungicide, disease progression, biological efficiency, productivity.